

ТВІЙ ВИБІР

11–17 жовтня 2004 року

№ 4

Екзит-пол:

якісному
«опитуванню
на виході»
вірити
можна й
треба.

стор. 6

Пам'ятка виборця

Що зробити, щоб
проголосувати, не
виходячи зі своєї
квартири. Як
правильно написати
скаргу.

стор. 7–8

Що ми хочемо, і що нам обіцяють

Чи знають кандидати в президенти, що думають
виборці про охорону здоров'я та освіту в Україні?
А якими «малюють» медицину й навчальні заклади
самі претенденти на високий пост? І як оцінюють
їхні обіцяння незалежні експерти?

стор. 2–5

Ми хочемо та вчитися лікуватися інакше

Влітку цього року спеціалісти Українського центру економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова запропонували учасникам соціологічного опитування перелік проблем, які потрібно вирішувати новому Президенту в залежності

від їх актуальності для громадян. 87% респондентів назвали необхідність покращення системи охорони здоров'я. 80,9% опитаних в «рейтингу гострих проблем» зазначили потребу в покращенні системи освіти.

В лікарню – з грошима, ліками, білизною

Окреме ліжко та привітність лікарів — це майже все, що може запропонувати безкоштовна медицина українцю. Звісно, якщо він не герой війни чи непересічний державний службовець. Коли людині знадобиться лягти в лікарню, то майже все необхідне — ліки, перев'язочні матеріали, харчування — доведеться брати з собою. І головне — не забути гроші!

62-річна пенсіонерка Світлана З., яка страждає від недокрів'я та низького рівня гемоглобіну в крові, щороку проходить тритижневий курс лікування в одній з київських клінік. Вона розповідає, що лише один такий курс лікування обходиться їй в 500-700 гривень. Переважна частина цих грошей йде на ліки. Інша частина — на «чайові» медсестрам та няням. За звичайний укол платить гривню, за внутрішньовенний або крапельницю — від трьох до п'яти, за різні аналізи — до десяти гривень. Додаймо ще свої харчі та білизну. А ще «презенти» лікарям, щоб «краще ставилися». «Якщо у людини немає грошей, звісно, померти не дадуть, але лікуватимуть переважно «добрим словом», — каже Світлана.

Олег БОЙКО, експерт: «Фінансування охорони здоров'я в Україні не витримує критики. З держбюджету на медицину виділяється лише 3% його витратної частини. Реально профінансовано лише 30% від запланованого».

Фото Василя АРТУШЕНКА

Сучасна та якісна медична допомога — мрія мільйонів українців. Чи зможе її здійснити новий Президент?

Продовження теми на стор. 2

наш голос

Новий
Президент
повинен...Олександр
КАЙОГЛИ,
водій,
Севастополь:

— Хворіти зараз не можна, це неприпустимо розкіш. Я привіз батьків в лікарню — їм вставлятимуть зуби. Про них держава подбала. Але ж є малозабезпечені хворі, яких не оперують, поки вони не дадуть грошей. Я був свідком ситуації: до жінки зі зламаною ногою прийшла швидка. Лікар каже: «Гроші є? Немає? Тоді ми вас не повеземо». Ось на що треба звернути увагу новому Президенту!

Тамара
БУЖИНСЬКА,
пенсіонерка,
село Засулля,
Лубенський
район,
Полтавська
область:

— Президент повинен зробити медицину безкоштовною. А то зараз в лікарнях дивляться не на хворого, а на товщину його гаманця. Де ж нам, пенсіонерам, брати гроші на лікування, якщо пенсії навіть до прожиткового рівня не дотягують? Щоби навести лад в медицині, необхідно за рівнем зарплати поставити її на перше місце, аби лікарі були зацікавлені в якійсій роботі.

Андрій ІРХІН,
підприємець,
Херсон:

— Годі годувати людей розповідками про безкоштовну медицину та освіту. Думаю, варто чітко визначити, скільки що коштує. А малозабезпеченим призначити адресну грошову допомогу, щоб вони змогли лікуватися та навчати своїх дітей нарівні з усіма. Окрім того, треба створити нормальний механізм гарантій того, що випускники вузів знайдуть собі роботу за спеціальністю. Адже більшість з них, провчившись 5-6 років, поповнюють армію безробітних. А це треба підвищити в очах суспільства престиж професій вчителя та лікаря.

Валентина
ЦИСЬ,
підприємець,
Слов'янськ,
Донецька
область:

— В шкільних класах не повинно бути по 30 дітей. Вже в середній школі треба розділяти предмети на обов'язкові й ті, що вивчають факультативно, наприклад, для вступу у вуз. Останні можуть бути навіть платними. Можливо, тоді дитина буде усвідомлювати, що вчитися необхідно, а у вчителів з'явиться стимул. Медицину варто розділити на муніципальну та платну. Однак більшість сплате за ці послуги. І, звісно, підвищити зарплату вчителям та лікарям.

Олексій
ШЕВЧЕНКО,
студент,
Суми:

— Освіта та медицина віддзеркалюють нашу економіку. Щоб покращити їхній стан, треба збільшити фінансування. Обов'язково підвищити зарплату медикам та освітянам. Тоді вони відповідально ставитимуться до своєї роботи. Зубожилі, озлоблені вчителі виховують таких самих учнів, а бідний лікар не ставитиметься по-людськи до пацієнта.

Ми хочемо
та вчитися
лікуватися
інакшеПродовження.
Початок на стор. 1Хворих більше, а
медобслуговування
гірше

Згідно з даними Держкомітету статистики, за останні десять років українці почали значно більше хворіти. В 1994 році було зареєстровано 31,5 млн. випадків захворювань, а в 2003-му — 32,6 млн. Зокрема, захворювань системи кровообігу в 1994 році зафіксовано 1,4 млн., а в 2003-му — 2,4 млн.

Обсяг відрахувань на освіту в Україні становить усього 1% валового внутрішнього продукту. В Росії цей показник становить 3%, у Франції — 4%, Польщі — 5,7%, Латвії — 6,4%.

Із зростанням кількості хворих, система охорони здоров'я не покращується. Навпаки, за роки незалежності України закрили, переважно в сільській місцевості, 700 лікарень (тепер їх 3200). Якщо в 1990 році в лікувальних установах нараховувалося 700 тис. ліжок, то тепер їх залишилося 466 тис. Кількість лікарів в Україні з 1990 року залишається майже незмінною (тоді їх було 227 тис., зараз — 226 тис.). А от

кількість середнього медперсоналу скоротилася на 77 тис. (з 605 тис. до 530 тис.). Якщо колись бути лікарем вважалося престижно, то сьогодні ця професія приваблює лише для справжніх фанатів: середня зарплата в системі охорони здоров'я складає 365 гривень 87 копійок.

Фінансування
медицини:
планують мало,
дають ще менше

Головними проблемами медицини є громіздка система охорони здоров'я та недостатнє фінансування. Ось що сказав з цього приводу перший віце-прем'єр-міністр Микола Азаров: «Хоча з держбюджету на потреби медицини на 2003 рік було виділено 2,2 млрд гривень, а на 2004 рік — 2,7 млрд, тобто на 20% більше, ефект від збільшення фінансування для людей, які реально отримують меддопомогу в поліклініках та лікарнях, не можна назвати задовільним».

— Фінансування системи охорони здоров'я в Україні не підлягає критиці, — зазначає президент Центру суспільно-політичних досліджень Олег Бойко. — З держбюджету на медицину виділяється усього 3% його витратної частини. В реальності бюджетне фінансування було виконано лише на 30% від запланованого. Таке фінансування не може ство-

рити основу для якісної медичної допомоги в необхідних обсягах, у першу чергу це стосується незахищених верств населення. Дефіцит ресурсів бюджету на утримання галузі, незадовільний стан цієї галузі вже давно змушують замислитися про реформування моделі медичного забезпечення».

Розмови про нагальність реформ в галузі охорони здоров'я на вищому державному рівні продовжуються з року в рік. Розробляються різноманітні програми, з'являються урядові доручення. Інколи, навіпаки, ініціатива реформування «йде знизу». В деяких регіонах України створені так звані «лікарняні каси» — своєрідний аналог медичного страхування. Існують і спроби впровадження безпосереднього медичного страхування. Однак, як стверджують експерти, без серйозних змін законодавства, навіть із збільшенням бюджетних відрахувань, систему охорони здоров'я не поліпшити.

Система освіти:
теж економимо

Реформи заради реформ ситуацію не змінять. Підтвердження цьому — становище в системі освіти. Це ще одна галузь, котра, як і медицина, також вважається «бідною родичкою» українського бюджету. Обсяг відрахувань на освіту в Україні становить всього 1% валового внутрішнього продукту (ВВП). В Росії цей показник

становить 3%, у Франції — 5%, Польщі — 5,7%, Латвії — 6,4%. На думку народного депутата Олександра Задорожного, «допоки ми будемо економити на розвитку освіти, посилюючись на стан економіки, будемо мати її в такому вигляді, в якому маємо нині».

«Це стосується не лише економіки, — продовжує депутат, — а й політики, культури, науки та всього нашого життя. Необхідно потурбуватися не лише про збільшення фінансування освіти, а й про її реформування, щоб фінансові вливання не розчинилися в безладді, а працювали на підвищення освіченості наших громадян. Однак, якщо ми прагнемо поліпшити систему освіти, починати треба з поліпшення умов життя та праці освітян».

31 вересня цього року, за словами міністра освіти Василя Кременя, середня зарплата вчителів становить 508 гривень. Можливо, це й непогано (хоча, дивлячись з чим порівнювати). Але як змиритися з тим, що за останні роки в Україні закрили понад тисячу шкіл, а багатьом діючим (навіть в столиці) не вистачає вчителів, що серед півмільйона українських педагогів 67 тис. — пенсіонери, а майже три тисячі наставників не мають вищої освіти?

Системи охорони здоров'я та освіти в Україні вже «стійко асоціюються з бідністю. Якщо така тенденція зберігатиметься, то не виключено, що за кілька років медицині та освіті реформи вже не допоможуть».

Данило КЛЯХІН

Наталя ВІТРЕНКО: Безкоштовні освіта і медична
допомога, зміцнення здоров'я націїЩо обіцяє
зробити

Наталя Вітренко обіцяє встановити державні гарантії на безкоштовну освіту, «забезпечивши надійне бюджетне фінансування галузі». Обов'язковим, на її думку, буде вивчення російської мови, що має стати в Україні другою державною.

Н. Вітренко гарантує випускникам вузів працевлаштування, декларує підвищення стипендій до рівня не нижчого, за прожитковий мінімум.

Лідер прогресивних соціалістів обіцяє забезпечити безплатне надання

медичної допомоги в державних і комунальних закладах охорони здоров'я, реалізувати «державну програму підвищення ресурсу здоров'я нації».

Констатуючи, що в Україні «смертність вдвічі перевищує народжуваність, а 90% дітей народжуються з патологією», Н. Вітренко обіцяє захищати материнство і дитинство, заохочувати багатодітність. Як механізм реалізації пропонує ввести житлові пільги для молодих сімей та списання боргів за кредити у відповідності до кількості дітей.

У разі обрання Президентом Н. Вітренко обіцяє відновлення безкоштовних оздоровчих закладів для дітей та юнацтва.

експертиза

Володимир ТИЛИЩАК, керівник відділу інформації та аналізу Центру Національного Відродження: «Програма

розроблена не з метою її реальної втілення, а з огляду на привабливість для виборця»

— Програма Н. Вітренко, в цілому, носить популістський характер, передбачає повернення до практики радянського минулого, зокрема, в галузі освіти та охорони здоров'я. Сьогодні її реалізація більш, ніж сумнівна. Зрештою, доля законодавчих ініціатив Н. Вітренко, більшість з яких свого часу не була підтримана Верховною Радою, може свідчити про реальну неспроможність програми лідера ПСПУ.

Попри популістський характер програми Н. Вітренко, деякі пропозиції мають доволі реалістичний вигляд. Цікавою є пропозиція заохочення зростання народжуваності через житлові пільги для молодих сімей у вигляді «списання боргів за кредит у відповідності до кількості дітей».

Що зробила

Домагалася бюджетного перерозподілу на користь системи освіти та охорони здоров'я

На думку експертів, Н. Вітренко зарекомендувала себе як популістський політик лівої орієнтації. У жовтні 1995 року вона ви-

ступила в парламенті з альтернативною урядовій «Економічною програмою недопущення національної катастрофи». На розвиток положень програми Н. Вітренко запропонувала комплекс законопроектів, що так і не знайшли підтримки більшості депутатів.

Намагаючись розв'язати проблеми охорони здоров'я, Н. Вітренко головним вбачала підвищення фінансування галузі. Сама ж сфера охорони здоров'я, за переконанням прогресивних соціалістів, «має функціонувати у тих організаційних формах, які існували за часів Радянського Союзу».

Прогресивні соціалісти поставили під сумнів надійність медичної системи страхування, проводячи паралелі між фондами медичного страхування і сумнозвісним досвідом роботи трастів. Фракція ПСПУ у парламенті третього скликання не підтримала законопроект про загальнообов'язкове медичне страхування.

Проблеми у системі освіти Н. Вітренко також вбачала у недостатності бюджетних видатків на науку та освіту.

Юрій СИРОТЮК

Анатолій КіНАХ: Вирішення екологічних проблем, здоровий спосіб життя замість лікування

Що обіцяє зробити

У своїй програмі Анатолій Кінах не обіцяє жодних реформаторських змін у галузі охорони здоров'я та освіти, але натомість гарантує, що вчителі й лікарі отримуватимуть зарплату, яка відповідатиме середньому рівню у виробничій галузі. Він обіцяє, що підтримуватиме сім'ю як першооснову суспільства, підвищить розмір грошової допомоги для догляду за дитиною до рівня прожиткового мінімуму, вирішуватиме екологічні проблеми і

всіляко сприятиме «формуванню здорового способу життя українських громадян».

У своїх виступах він акцентує увагу на «негативних процесах погіршення здоров'я нації і скороченні кількості населення». «Це велика загроза для майбутніх поколінь, — зазначає Кінах. — Тому питання медицини, здоров'я людей слід розглядати на рівні національної безпеки. Повинна бути потужна довгострокова національна політика в усіх напрямках — гідна оплата праці лікарів, доступ громадян до медичного обслуговування, сучасне обладнання, технології, розвиток сімейної медицини, і, безумовно, профілактика, підвищення якості життя».

експертиза

Людмила КУДИНА, голова громадської організації «Молодіжна Альтернатива»: «Дивно, що кандидат не згадує про недостатнє фінансування освіти та медицини»

— А. Кінах в передвиборчій програмі безпосередньо зачіпає питання освіти, науки та охорони здоров'я лише тричі. Він не згадує таких важливих проблем, як недостатнє фінансування науки і системи охорони здоров'я, зниження якості освітніх і медичних послуг, високий рівень корупції в цих сферах, розрив у якості послуг між містом і селом, відтік на навчання в інші країни молоді, яка не повертається в Україну.

Обіцяне ним збільшення рівня заробітної плати працівникам освіти, медицини до середнього рівня оплати праці у виробничій сфері (тобто до 1200 гривень замість нинішніх 250) звучить приємно, але механізм винайдення цих коштів, які мають надійти в бюджет, чітко не прописується. Фраза про формування здорового способу життя схожа на просте побажання.

Із тези, де сказано, що «втіленням вищої духовності є Бог», а тому кандидат «переконаний, що висока духовність громадян може бути забезпечена через святі релігійні цінності, розвиток науки, освіти, культури», важко зрозуміти, що ж буде зроблено А. Кінахом для покращення ситуації в сфері освіти і науки.

Що зробив

Запровадив 12-річну освіту, але не реформував систему медицини

Із перебуванням А. Кінаха на посту прем'єр-міністра України у 2001-2002 роках пов'язана освітня реформа. Його уряд розробив і впровадив концепцію 12-річної освіти в середніх школах і перевів систему оцінювання знань із 5- на 12-бальну, чим створив деякі незручності вчителям, але наблизив нашу систему освіти до європейської. Тоді ж футбол став обов'язковим шкільним предметом.

Водночас Міністерству освіти не вдалося реалізувати іншу реформаторську ідею — підпорядкувати собі заклади середньої спеціальної та вищої освіти, які фінансувалися через аграрне, військово- та інші галузеві міністерства. Уряд А. Кінаха продовжував підвищувати заробітні плати працівникам освіти і охорони здоров'я, але так і не запропонував комплексної програми реформування в медичній галузі.

Дарина ГЕТЬМАН

Олександр МОРОЗ: Інтернет у кожному місті й селі, доступність освіти, безкоштовна медична допомога старшому поколінню

Що обіцяє зробити

Олександр Мороз виступає за те, щоб у кожній школі, дитсадку, лікарні було тепло, вони мали необхідне оснащення, ліки. За те, «щоб доступ до освіти мали, найперше, здібні, а не лише багаті». Щоб у кожному місті й селі був доступ до Інтернету. Він обіцяє надійну систему охорони здоров'я, безкоштовну медичну допомогу старшому поколінню та покриття витрат на лікування «за рахунок медичного страхування».

Кандидат у президенти планує значно підвищити витрати держбюджету на освіту.

Ресурсом для цього має стати встановлення державної монополії на виробництво та реалізацію лікєро-горілчаних, тютюнових виробів, встановлення податку на придбання предметів розкоші, гральний бізнес.

О. Мороз виступає за те, щоб із 2005 року мінімальні ставки педагогічним працівникам були не нижчими прожиткового мінімуму, а в 2006-му виросли до рівня ставок високооплачуваних спеціалістів. Соціалісти пропонують реалізувати державну програму «Житло для педагогів».

Студентам О. Мороз обіцяє стипендію не нижчу від прожиткового мінімуму, зобов'язується звільнити їх та учнів ПТУ від служби в армії, встановити пільги для проїзду в міжміських та приміських автобусах. О. Мороз планує у вузах суттєво збільшити кількість бюджетних навчальних місць, запровадити виборність керівників різних рівнів.

експертиза

Антоніна ЧЕРЕВКО, експерт з правових питань Фонду «Відкритого суспільства»: «Ускладнення може викликати розробка

ефективної системи медичного страхування»

— Запропонована О. Морозом програма виглядає соціально-спрямованою, привабливою для суспільства. Проте певні ускладнення може викликати розробка ефективної системи медичного страхування, оскільки вже запроваджене загальнообов'язкове державне соціальне страхування фактично не працює.

Цілком життєздатною, з огляду на досвід інших європейських держав, є пропозиція додатково фінансувати освіту за рахунок встановлення державної монополії на виробництво й реалізацію алкогольних та тютюнових виробів, встановлення цільового шкільного податку. Подібна система успішно працює, наприклад, у Польщі, де за рахунок прибутку від лотерей фінансуються заходи у сфері культури.

Позитивним, з точки зору основних принципів освітньої діяльності у демократичних країнах, є положення про виборність керівників у вищих учбових закладах. Це цілком відповідатиме міжнародним стандартам у цій галузі та значним чином перешкоджатиме корупції у вузах.

Що зробив

Домігся виплати заборгованості вчителям

Як голова Верховної Ради в 1997 році О. Мороз забезпечив ухвалення розробленого соціалістами законопроекту, в якому йшлося про встановлення надбавок вчителям за позакласну роботу, перевірку зошитів, керівництво майстернями і кабінетами.

Фракція СПУ, якою керує О. Мороз, ставить собі в заслугу щорічні підвищення зарплати вчителям — зі 170 грн у 2000 році до 500 грн сьогодні.

Соціалісти домоглися ухвалення закону про виплати заборгованості вчителям. За словами соціаліста Станіслава Ніколаєнка, голови комітету Верховної Ради у справах освіти і науки, «держава зобов'язана повернути протягом наступних п'яти років вчителям приблизно по п'ять тисяч гривень кожному».

Керівник виборчого штабу О. Мороза Йосип Вінський стверджує, що саме соціалісти зупинили скорочення дільничних лікарів.

Юрій СИРОТЮК

наш голос

Новий Президент повинен...

Світлана ТИМОФЕЄВА, продавець-консультант, Бердянськ, Запорізька область:

— Вважаю, Президент має зробити все, щоб і медицина, і освіта були на високому рівні. Треба впровадити платну чи страхову медицину, як це зробили в усіх цивілізованих країнах. Адже ми й без того платимо, тільки незрозуміло кому та за що. Однак треба залишити й безплатне медичне обслуговування для нужденних. Я вважаю, що стати вчителем чи лікарем може не кожний, це від Бога. А талант треба гідно цінувати. Навіщо такими жалюгідними зарплатами принижувати людей, від яких залежить наше сьогодення та майбутнє?

Іван БОСІЙ, колишній вчитель, Хмельницький:

— Професія вчителя стала неprestижною. Вчителів загнали у глухий кут, він сьогодні просто бідний. Змушений думати, як вижити, а не про те, як підвищити свій професійний рівень. Ну скажіть, де звичайному українському вчителю взяти гроші на методичну літературу, спеціальні журнали й газети? Особливо велика проблема з педагогами на селі: старші ще працюють, а молодь не хоче йти у школу, шукає заробіток деінде — на базарі, за кордоном. Президент, на мою думку, має відновити престиж професії. Насамперед, — гідною оплатою праці педагогів.

Віра ШЕВЧЕНКО, пенсіонерка, Краматорськ, Донецька область:

— Нехай новий Президент забезпечить лікарні якісною апаратурою. Зараз дороге ультразвукове дослідження, дуже дорога операція ока. В лікарнях практично не годують, а деяких хворих просто нікому навідати. «Швидка допомога» не повинна відчувати нестачу медикаментів та бензину. Я сподіваюсь, що Президент зробить доступнішою вищу освіту, підвищить зарплату вчителям та вихователям. І нехай перший клас для шестиліток залишається в дитячому садку, а не в школі. Дітям витримати таке навантаження ще важко.

Валерій ДАЧЕНКО, педагог, Лубни, Полтавська область:

— Президент зобов'язаний ввести жорсткий контроль за наданням ліцензій вищим навчальним закладам. Щоб ліцензії могли отримати дійсно хороші заклади, а не десятки приватних університетів, навчання в яких не витримує критики. Освіта лише частково має бути платною, і в жодному разі не можна робити платними медичні вузи. Багато студентів без особливих здібностей, але з грошима, дипломи там просто купляють. Медицину треба зробити страховою.

наш голос

Новий
Президент
повинен...Максим
КОНОВАЛЕНКО,
безробітний,
Чернівці:

— Майбутній Президент має збільшити фінансування системи охорони здоров'я з держбюджету, бо тільки таким чином можна покращити якість медицини. Така ж ситуація із системою освіти. Повинні фінансуватися соціальні програми, які б надавали можливість навчатися та лікуватися тим, хто не може за це заплатити. А надходження до державного бюджету можна збільшити за рахунок скасування пільг, якими багато підприємств користуються безпідставно.

Ганна КАВУН,
офіс-менеджер,
Краматорськ,
Донецька область:

— Найбільш незахищені верстви населення (пенсіонери, ветерани війни, безробітні, які стоять на обліку в Центрі працевлаштування, інваліди, учасники війни) мають лікуватися безплатно. Але нехай в обласних центрах будуть медичні клініки (навіть дорогі), в яких лікували б не гірше, ніж у Києві. В галузі освіти я б хотіла, щоб у вузах було більше бюджетних місць. В Україні багато розумних юнаків та дівчат, які торгують на базарах тільки тому, що вчитися в інституті надто дорого.

Сергій
ПЕТРОВ,
дизайнер,
Рівне:

— Лікарям та освітянам потрібно підняти рівень життя, і вони не будуть принижуватися заради хабарів-подарунків. Гідна оплата праці — ось вихід. Необхідний чіткий розподіл на платні та безоплатні послуги — як в медицині, так і в освіті. До того ж потрібно зробити прозорою роботу деканатів у вищих навчальних закладах, висвітлювати їхню діяльність через студентські газети. Треба тільки забезпечити незалежність таких газет за допомогою профспілок.

Наталя
ШАМОРКИНА,
бібліотекар,
Феодосія:

— У нас безплатна медицина померла, люди вже давно лікуються за власні кошти, а це неправильно. Теж саме в освіті: якщо є розумна голова, але немає грошей, то людина не зможе вчитися. Вчать ті, в кого є гроші. Тому складається враження, що в лікарні не рідко приходять спеціалісти, які свої дипломи купили. Хочеться, щоб у талановитій молоді була можливість вчитися, тоді в нашій країні знову з'являться справжні спеціалісти. Певно, саме на цій галузі варто виділяти більше грошей з бюджету, підвищити зарплати, тоді педогоги та медики краще працюватимуть.

Олександр ОМЕЛЬЧЕНКО:
Сучасна освіта, профілактика захворювань,
подвійне збільшення фінансуваннящо обіцяє
зробити

Олександр Омельченко обіцяє «всім, хто хоче навчатися, безплатну сучасну освіту, в тому числі — вищу», а тим, хто її отримав, працевлаштування за фахом. На його думку, пріоритетною галуззю у державі має стати наука. Він зазначає: «Не розумом маємо торгувати, а патентами і технологіями».

Лідер партії «Єдність» гарантує кожному сучасний рівень охорони здоров'я, а малозабезпеченим та людям похилого віку — безкоштовну медичну допомогу та медикаменти.

Крім того, кандидат у президенти вважає за необхідне підвищити ефек-

тивність існуючого фінансування закладів охорони здоров'я, переорієнтувавши їх з лікувально-діагностичних на профілактично-амбулаторні з постійним обстеженням стану здоров'я.

Для залучення додаткових коштів у галузь О. Омельченко пропонує запровадити державну систему страхування здоров'я. Водночас уся невідкладна медична допомога, дитяча медицина та надання чітко визначеного основного переліку медичних послуг населенню мають здійснюватися за бюджетні кошти.

Найкращою профілактикою захворювань О. Омельченко вважає створення умов для здорового способу життя.

Більшість із цих проблем, вважає О. Омельченко, можна вирішити шляхом передачі переважної частини повноважень та ресурсів держави місцевому самоврядуванню.

експертиза

Андрій ПРОКОПЕНКО, директор Інституту процесів соціального розвитку:
«Посилення ролі місце-

вого самоврядування в охороні здоров'я людини та освіти — це привабливо»

— Основним чинником прогресу є технологічні зміни, пов'язані з використанням інформації та знань як основного ресурсу виробництва. Тому дуже привабливим є пункт програми О. Омельченка про те, що наука має стати пріоритетною галуззю у державі.

Впровадження особистісно зорієнтованих технологій навчання, створення умов для самореалізації людини, безплатна вища освіта, гарантоване працевлаштування — це актуальні, правильні та красиві програмні твердження. Але чи можуть всі бажаючі отримати безкоштовну сучасну освіту?

Запропонована політика в галузі охорони здоров'я (збільшення фінансування та впровадження системи страхування) є проблемною, але цілком реальною.

Також цікавою є ідея посилення ролі місцевого самоврядування, що має підвищити ефективність державного управління. Вдалий приклад такої системи ми бачимо в Польщі.

що зробив

Запровадив у Києві 62 інноваційні освітні програми та муніципальні програми охорони здоров'я

О. Омельченко ніколи не був членом уряду України та депутатом Верховної Ради, однак за його плечима багатолітній досвід керівництва Київською міськдержадміністрацією та Київрадою.

Багато із задекларованого у передвиборчій програмі кандидата вже реалізовано на міському рівні.

Так, у галузі охорони здоров'я діють муніципальні програми «Здоров'я киян» та «Турбота».

На лікування хворого у Києві виділяється 200 грн на рік, порівняно із 130 грн в середньому по Україні. Пільгові категорії населення забезпечуються ліками.

У рамках столичної програми «Освіта України» впродовж 2001-2004 років реалізовано 62 інноваційні освітні програми.

Усі київські учні вивчають іноземну мову з першого класу. Освітні заклади мають комп'ютерну техніку та безкоштовний доступ до Інтернету. З 2001 року видано 15 регіональних підручників.

Юрій СИРОТЮК

Петро СИМОНЕНКО: Нові підручники з новим
змістом за рахунок державищо обіцяє
зробити

«Освіта й медицина в Україні перебувають у катастрофічному стані», — заявляє Петро Симоненко. А винною в цьому лідер українських комуністів вважає нинішню владу.

«Освіта коштує дорого, а безграмотність — ще дорожче», — каже лідер комуністів. І обіцяє у своїй передвиборчій програмі цілий комплекс заходів для «повернення Україні її колишньої інтелектуальної могутності». Цей комплекс охоплює всі галузі освіти — від дошкільних установ до вузів. Першочергово треба забезпе-

чити школярів і учнів ПТУ підручниками, навчальними посібниками, надати широкий доступ до комп'ютерної техніки й інформаційних технологій, забезпечити безкоштовне харчування для всіх школярів, рішуче викоринувати практику необґрунтованого закриття малокомплектних шкіл і дошкільних установ у сільській місцевості, встановити стипендії студентам на рівні прожиткового мінімуму, гарантувати працевлаштування випускникам вузів. Крім того, лідер комуністів обіцяє, що буде переглянуто зміст підручників — «з метою підвищення їхньої якості, правдивості та відповідності новітнім досягненням науки».

Влада й олігархи, вважає П. Симоненко, винні також у розвалі вітчизняної медицини. «Медицина та освіта мають бути головними державними пріоритетами», — вважає кандидат у президенти, обіцяючи, що у разі його обрання, кожний матиме гарантію на безкоштовну освіту та медичну допомогу.

експертиза

Кость БОНДАРЕНКО, політолог:
«Безкоштовна медицина та освіта не завжди ефективні»

— Можна проголошувати багато гасел, грати на емоціях, говорити про безкоштовну освіту, безкоштовну медицину. Але чи реально це втілити в життя? Варто зважити на два аспекти. По-перше, державний бюджет просто не потягне ані безкоштовної медицини, ані безкоштовної освіти. По-друге, як свідчить практика, безкоштовна медицина та освіта не завжди ефективні. Тож не завадіть звертати увагу на «коефіцієнт корисної дії» таких передвиборчих заяв. Одна справа — робити такі заяви та отримувати голоси пенсіонерів і всіх ностальгуючих за радянськими часами. Але втілювати обіцянки в життя — це зовсім інше. Думаю, якби П. Симоненко так став Президентом, він свої плани щодо медицини й освіти суттєво б підкорегував.

що зробив

Фракція КПУ активно виступає

за оздоровлення дітей

Безпосередньо П. Симоненко за час роботи у Верховній Раді не виходив з ініціативою якихось законодавчих змін стосовно медицини та освіти. Тим не менше, очолювана ним фракція КПУ веде доволі активну роботу в цій сфері. Остання з ініціатив — проведення в жовтні 2004 року парламентських слухань на тему «Забезпечення прав дітей в Україні. Охорона дитинства та материнства».

Впродовж нинішньої сесії парламенту фракція комуністів виступила ініціатором постанови про державне сприяння україно-кубинській програмі медичної допомоги дітям, що постраждали від Чорнобильської катастрофи, постанови про боротьбу з туберкульозом, постанов про оздоровлення дітей влітку. Окрім цього комуністами було розроблено два закони — «Про соціальні стипендії студентам вузів з числа дітей-сиріт та дітей з малозабезпечених сімей» і про внесення змін до Закону «Про трансплантацію органів людини».

Данило КЛЯХІН

Віктор ЮШЕНКО: Доступність якісної освіти та медицина, розвиток інституту сімейних лікарів

**що обіцяє
зробити**

Віктор Ющенко бачить Україну такою, де належне медичне обслуговування буде доступне усім. Він обіцяє відновити зруйновану систему охорони здоров'я в кожному місті й селі та забезпечити кожному українцеві гарантований перелік безплатних медичних послуг. При цьому ветерани війни і праці, інваліди матимуть пріоритетне право на оздоровлення, безкоштовні ліки, спеціальне харчуван-

ня. В. Ющенко обіцяє розвивати інститут сімейних лікарів.

У сфері освіти кандидат в президенти обіцяє відновити 10-річний термін навчання та п'ятибальну систему в середній школі. В. Ющенко каже, що дбає про пріоритетне право на вищу освіту за бюджетні кошти. «Кожна дитина, незалежно від майнового стану батьків, зможе отримати якісну освіту», — обіцяє в своїй програмі кандидат. В. Ющенко поверне повагу до вчителя. Педагоги зароблятимуть не менше, ніж в середньому отримують робітники промисловості.

експертиза

Галина УСАТЕНКО,
керівник проєктів з розвитку громадянського суспільства фонду «Європа XXI»:
«Повернення до 5-бальної системи помилкове, а до держзамовлення — слушне»

— У програмі поряд із популістськими фразами про забезпечення безплатними ліками інвалідів і

підвищення зарплат освітянам є дієві пункти. Наприклад, гарантувати робоче місце кожному, хто отримав професію за держзамовленням. Це може вирішити проблему працевлаштування і стимулювати структурну перебудову освітнього процесу у вищій школі. Тобто вузи перестануть випускати надмірну кількість юристів та економістів, а звернуть увагу на підготовку фахівців інших професій, яких потребують підприємства.

Повернення до 10-річного терміну навчання помилкове, це не полегшить роботу шкіл. Якщо ми входимо в європейський контекст, треба враховувати, що в Європі вчаться довше, ніж в Україні, — 12-річне навчання наближує нас до європейських методик. Також, якщо ми говоримо про демократію і врахування особливостей кожної дитини, то 12-бальна система краща за 5-бальну. Ці нововведення погано приживаються, але це проблема вчителів, яких треба перевчити.

Запровадити гарантований перелік безплатних медпослуг було б непогано, оскільки це відмежує невідкладну допомогу від діагностики і планового лікування.

що зробив

Виплатив борги по зарплатах, почав впроваджувати інститут сімейних лікарів

Як прем'єр-міністр України у 1999-2001 роках В. Ющенко, на думку експертів, не впроваджував радикальних змін у галузях освіти та охорони здоров'я. Водночас він налагодив платіжну дисципліну в бюджетній сфері: погасив борги за минулі роки, почав регулярно виплачувати зарплати лікарям і вчителям та стипендії студентам. Також його уряд намагався змінити український правопис, але ця ініціатива зустріла критику.

В. Ющенко почав впроваджувати в системі охорони здоров'я інститут сімейних лікарів. Зараз представники фракції «Наша Україна» у Верховній Раді, зокрема, голова профільного комітету Микола Поліщук, залишаються послідовними лобістами прийняття закону про страхову медицину.

Дарина ГЕТЬМАН

Віктор ЯНУКОВИЧ: Високі зарплати, безплатна медицина, визнання української освіти у всьому світі

**що обіцяє
зробити**

Віктор Янукович обіцяє лікарям і вчителям високі зарплати. Кандидат каже, що забезпечить гарантовану державою високу якість безплатних медичних послуг, створить дієву систему запобігання епідемії та профілактики тяжких захворювань, забезпечить медичною допомогою ВІЛ-інфікованих та впровадити страхову медицину. Для селян налагодить службу сімейних лікарів із відповідними

лабораторіями, транспортом і зв'язком. Всім українцям створюватиме умови для здорового способу життя.

Водночас В. Янукович обіцяє дбати про радіаційну та екологічну безпеку, забезпечити повноцінне життя інвалідам, підтримувати з бюджету реабілітаційні центри для наркозалежних, задовольнити потреби «у жіночих консультаціях, пологових будинках, дитячих поліклініках і садках».

Також кандидат обіцяє, що середню освіту отримає кожна дитина, що молодь матиме рівний доступ до якісного навчання, стипендії підвищуватимуться, українські дипломи матимуть міжнародне визнання, а сільські діти отримають «нову сільську школу, комп'ютеризовану і сучасно обладнану».

експертиза

Юлія ТИЩЕНКО,
керівник програм розвитку громадянського суспільства УНЦПД:
«Пропозицій достатньо, однак бракує комплексного підходу»

Комплексного підходу щодо реформування систем освіти і медицини в передвиборчій програмі кандидата В. Януковича не помітно. У сфері охорони здоров'я начебто достатньо запропонованих заходів, але чітко не виписані механізми для їх впровадження. Справді, саме страхова медицина може бути «ліками», які допоможуть хворій українській системі охорони здоров'я одужати. Але досі В. Янукович як прем'єр не зробив нічого, щоб впровадити цю систему. В Україні навіть не розпочиналась дискусія поміж спеціалістами про те, якою має бути страхова медицина, не враховуються помилки сусідів, зокрема Росії, щодо її впровадження.

Цікаво дізнатися, за які кошти лікуватимуть в Україні хворих на СНІД, адже сьогодні це гроші Глобального фонду, що закінчатимуться через кілька років. Невідомо, що зробить кандидат, аби в Україні з'явилися якісні вітчизняні ліки для хворих на СНІД. Не зрозуміло, за рахунок чого підвищуватимуть зарплати лікарям та вчителям. Та й факт їхнього зростання не є запорукою того, що українська освіта і медицина стануть якіснішими.

що зробив

Підвищив зарплати, але систему охорони здоров'я залишив без змін

Найбільшим досягненням уряду В. Януковича, за словами Сергія Тигіпка, керівника центрального штабу кандидата, є підвищення зарплат бюджетникам і стипендій студентам. «Зростає середня зарплата в Україні: впродовж року із 462 грн до 607. Це відчули і освітяни, і працівники охорони здоров'я», — каже він.

Водночас, кажуть експерти, при прем'єрові В. Януковичу, як і за його попередників, Кабмін не розробив комплексної програми реформування системи охорони здоров'я. Із семи законопроектів про медичне страхування, зареєстрованих у парламентському Комітеті з питань охорони здоров'я, материнства та дитинства, немає жодного урядового. Нинішній уряд продовжував непозорну практику державних закупівель ліків, а його нова податкова політика призвела до подорожчання медпрепаратів на початку 2004 року.

Дарина ГЕТЬМАН

наш голос

Новий Президент повинен...

Віталій ПАВЛЕНКО,
студент,
Мелітополь,
Запорізька область:

— Щодо медицини, перед новим Президентом я б висунув єдину вимогу: якщо за Конституцією медобслуговування має бути безплатним, то нехай воно таким і буде. Або ж треба цей пункт з Конституції вилучити. Освіта теж має бути безплатною. А чому нас треба вчити? На жаль, вже понад 10 років українці живуть без національної ідеї, не «заряджають» нею дітей. Це трагедія!

Олена ЗАЯЦЬ,
підприємець,
Суми:

— Необхідно забезпечити середні навчальні заклади методичною літературою та підручниками, а лікувальні установи — медикаментами та обладнанням. Графік роботи поліклінік не завадило б складати з урахуванням інтересів населення. Не знаю, як в інших містах, а в Сумах лікувальні установи працюють не для людей. Наприклад, поліклініки відкриті з 8 до 16 години, субота та неділя — вихідні. Матері, які працюють, не встигають показати своїх дітей спеціалістам, та й на своє здоров'я часу не вистачає.

Сергій ЧУМАДЕВСЬКИЙ,
працівник
меблевої
фабрики,
Тернопіль:

— Медицина має бути платною. Хоча часом важко сплатити послуги приватних медичних закладів. Але маю хороший приклад. Теща лікувалася в приватному центрі. Для неї важливим виявилось те, що до неї ставилися з повагою. Думаю, це певною мірою сприяло одужанню. В міських лікарнях, хоч і заплатиш, а ставлення до тебе ніяке, тому що платиш нелегально.

Ольга ЗОЛОТАРЬОВА,
приватний
підприємець,
Бердянськ,
Запорізька область:

— Медицина повинна бути тільки приватною! Новий Президент має це зробити в першу чергу. Приватна практика спричинить здорову конкуренцію, а відтак — підвищення кваліфікації лікаря. Обов'язково мають бути сімейні лікарі, це одразу збільшить народжуваність.

Щоб освіта була дійсно якісною, треба сприяти розвитку приватних шкіл. Навчання в початкових класах має бути окремим для хлопчиків і дівчат.

Що таке екзит-пол

На виході з дільниці вас можуть зупинити

Так, цілком можливо, що після того, як ви в день голосування кинете свій бюлетень до прозорої виборчої скриньки і залишите дільницю, вас зупинять двоє незнайомих людей. Не бійтеся! Це не рекет і не міліцейська спецоперація. Це — екзит-пол, інакше кажучи — опитування виборців на виході з дільниці.

Опитування триватиме усього кілька хвилин. Вас не повинні просити назвати ім'я та прізвище, вказати адресу чи місце роботи. Соціологів, а саме вони затримують вашу увагу, це не цікавить. Все, що їм потрібно, — ваш вік, стать, освіта і прізвище кандидата, за якого проголосував виборець. Ви маєте повне право зовсім не відповідати на запитання.

Якщо ж незнайомці питатимуть, за кого ви голосували, і при цьому спробують вас сфотографувати, записати особисті дані з паспорту, — знайте: це не соціологи! Сміливо викликайте міліціонера з найближчої виборчої дільниці. Але це вже, як кажуть, — зовсім інша історія...

Досвід: західний і східний

Технології опитування виборців після здійснення ними акту вільного і таємного голосування незабаром виповниться півстоліття. Вперше провели екзит-пол американці. Ідея його проведення виникла не у політиків чи науковців, а у тележурналістів. У гонитві за сенсаційною, найсвіжішою інформацією з виборчих дільниць в чийсь світлу голову прийшла ідея не чекати до половини ночі даних виборчому, а опитати тих, хто вже проголосував.

Відтак виникає ще одна інтрига. Хто переможе на виборах — дуже цікаво. Але не менш цікаво й те, чи зійдуться результати опитування і підрахунку бюлетенів, заповнених на користь конкретних кандидатів. Розбіжність може означати або помилку соціологів, що буває дуже рідко, або фальсифікацію результатів голосування.

В день голосування біля виходів з виборчих дільниць 3 тисячі працівників соціологічних фірм опитають 50 тисяч виборців

справка

Exit Poll у буквальному перекладі з англійської мови означає «опитування на виході». У багатьох країнах світу у день виборів проводиться анкетування тих, хто проголосував, на виході з виборчих дільниць.

Мета екзит-полу:

- Прогноз результатів виборів
- Громадський контроль за чесністю проведення голосування
- Збирання матеріалу для аналізу «виборчої поведінки» громадян

У минулому місяці відбулися парламентські вибори в Казахстані. Після підведення підсумків опозиція заявила про грубі фальсифікації. Вночі після голосування журналістів і міжнародних спостерігачів попросили вийти з приміщення ЦВК. Обіцяне оприлюднення даних голосування о 10.00 наступного ранку не відбулося. І тут всі згадали про соціологів. Казахстанським інститутом соціально-економічних досліджень і прогнозування разом з фондом «Відкрите суспільство» було проведено два альтернативні екзит-поли. Як правило — це перевірено у багатьох країнах — помилка даних таких опитувань не буває більшою за 1,5-2%. Але в даному випадку результати правлячої партії «Отан», якою керує президент Нурсултан Назарбаєв, коливалися між 32,8 і 40,1%.

А що, коли дані ЦВК і екзит-полу різнитимуться і в Україні? Відомий соціолог Ірина Бе-

кешкіна, науковий керівник Фонду «Демократичні ініціативи», каже, що таке питання населенню вже ставилося. Якщо таке станеться, переважна частина українців — 53% — вважає, що відбулася фальсифікація результатів виборів. Тих, хто думатиме, що помилилися соціологи, лише 14%. Тобто, перемога кандидата, цифри щодо якого не співпадут, виявиться не легітимною в очах суспільства і всього цивілізованого світу.

Не всі екзит-поли однаково корисні

Пам'ятаймо, що нині в Україні крім сумлінних науковців діють і флібустьєри від соціології. Наприклад, один з російських фондів, не маючи в Україні власної мережі інтерв'юєрів, щотижня повідомляє про результати соціологічних досліджень.

Причому, якщо у різних вітчизняних соціологічних фірм розрив між двома чільними кандидатами протягом останнього часу майже не зменшився, то російський фонд демонструє рівність рейтингів головних претендентів на посаду Президента.

Не виключено, що якийсь кандидат в президенти може скористатися послугами соціологів з сумнівною репутацією і організувати «свій» екзит-пол. Тоді на нас чекає черговий фарс, яких і без того не бракує під час цієї кампанії. Тим часом керівник передвиборчого штабу В. Януковича Сергій Тигипко заявив, що його команда має намір організувати свій «екзит-пол» в Донецькій області.

Як це буде у нас

В екзит-полі, який проводитиметься в день виборів Президента України, візьмуть участь понад три тисячі осіб зі спеціальною підготовкою. Опитування пройде в усіх містах з населенням понад 20 тисяч мешканців. Всього у список включено 152 міста, 37 селищ міського типу та 420 сіл. Соціологи очікують, що статистична похибка буде меншою за 0,5%.

Вахтанг КІПІАНІ

коментарі

Денис КОВРИЖЕНКО, експерт «Лабора-торії законодавчих ініціатив»:

«Екзит-пол — це не контроль за волевиявленням виборців»

— На екзит-пол не поширюються вимоги Закону «Про вибори Президента України» в частині обмежень щодо здійснення передвиборчої агітації. Оскільки проведення екзит-полу не передбачає здійснення контролю за волевиявленням виборців, то його не можна також визнати засобом порушення таємниці голосування. Варто відзначити, що ч. 18 ст. 64 Закону передбачає можливість оприлюднення результатів опитування виборців щодо їх волевиявлення, але за умови, що воно відбувається після закінчення голосування.

Ілько КУЧЕРІВ, директор Фонду «Демократичні ініціативи»:

«Такого опитування, яке відбудеться 31 жовтня, в Україні ще не було»

— Екзит-пол в день виборів нового Президента стане наймасштабнішим опитуванням громадян в історії України. Вперше буде опитано 50 тисяч осіб. На думку соціологів, це забезпечить максимальну об'єктивність цього дослідження та дозволить оцінювати чесність і справедливість результатів голосування як у масштабах країни, так і в масштабах кожної області.

Цей проект є складовою частиною діяльності коаліції «Новий вибір-2004», до якої входить понад 100 громадських організацій. Опитування проведуть авторитетні українські фірми, які утворили консорціум з проведення екзит-полу: Київський міжнародний інститут соціології, Центр економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова, Центр «Соціальний моніторинг», Центр «Соціс» і Фонд «Демократичні ініціативи».

Результати екзит-полу будуть оприлюднені у день виборів, 31 жовтня, о 20:01. Тобто відразу, як зачиняться виборчі дільниці.

що кажуть про екзит-пол...

Сергій КІВАЛОВ, голова Центральної виборчої комісії:

— Згідно з Законом в день виборів заборонено оприлюднювати результати опитувань до закінчення голосування. Голосування є таємним, і будь-яка спроба відстежити процес — поза законом. Тільки Центровиборчком на основі протоколів територіальних комісій уповноважених оголошувати результати. Наголошую: тільки ЦВК. (газета «День», 17 вересня 2004 р.)

Віктор ЯНУКОВИЧ, прем'єр-міністр України, кандидат у президенти України:

— Це сучасні технології, які в Україні будуть випробуватися вперше. І як ними маніпулювати, ми не знаємо. Я б дуже хотів, щоб політтехнологи не маніпулювали громадською думкою, а допомагали людям визначитись. (УНІАН, 31 серпня 2004 р.)

Віктор ЮЩЕНКО, лідер блоку «Наша Україна», кандидат у президенти України:

— Влада зумисне намагається применшити роль екзит-полу, тому що розуміє, що чесно вибори не виграє. Екзит-пол — це виключно демократична процедура, здатна забезпечити моніторинг чесних і справедливих виборів. Екзит-пол дає оперативну і чітку відповідь про характер перегонів і результати виборів. (Інтерфакс-Україна, 2 вересня 2004 р.)

Вибори Президента України 1999 року. 2-й тур

Дані екзит-полу на минулих президентських виборах від офіційних підсумків голосування майже не відрізнялися. Зате завдяки соціологам переможець перегонів став відомим виборцям набагато раніше, ніж його назвав Центровиборчком.

	Дані екзит-полу (%)	Дані виборів (% до всіх бюлетенів)	Дані виборів (% до дійсних бюлетенів)
Леонід Кучма	59,8	56,3	57,7
Петро Симоненко	35,3	37,8	38,8
Проти всіх	4,9	3,4	3,5
Недійсні бюлетені	0	2,5	0
Разом	100	100	100

ВАЖЛИВО ЗНАТИ

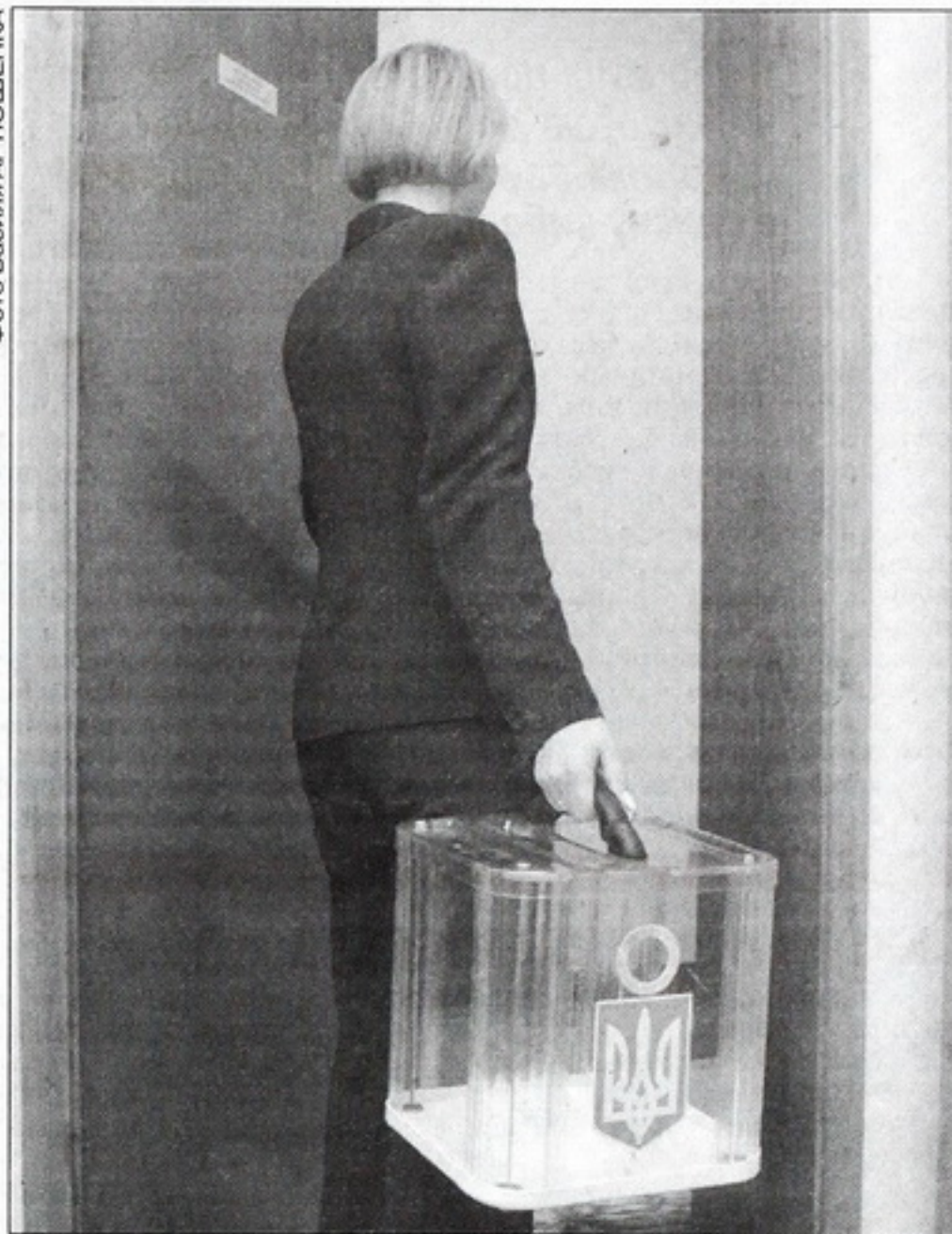
У кожного з інтерв'юєрів повинно бути службове посвідчення у вигляді бейджа. У вас не повинні запитувати прізвище та адресу. Соціологи фіксують на папері лише ваш вік, стать та освіту.

Якщо слабке здоров'я не дозволяє проголосувати на своїй виборчій дільниці

Багато виборців через серйозні проблеми зі здоров'ям та похилий вік не зможуть у день голосування відвідати свою виборчу дільницю. А взяти участь у виборах нового Президента України дуже хочуть. Ось що таким виборцям рекомендують експерти – співробітники проекту «Сприяння організації виборів в Україні».

Фото Василя АРТУШЕНКА

31 жовтня для голосування вдома також уперше використають скриньки нового зразка – із прозорого склопластика

«Вже майже півроку я не виходжу з хати – через хворобу важко пересуватися. Як мені проголосувати?»

Виборці, які через хворобу не можуть прийти на свою дільницю, або які включені до списку виборців у лікарняно-му стаціонарі, але прикуті до ліжка, мають право заповнити бюлетень поза межами приміщення для голосування. Для цього треба звернутися до виборчої комісії з проханням надати таку можливість. Письмову заяву із зазначенням адреси, за якою перебуває заявник, можна подати до виборчому не пізніше, ніж за 12 годин до початку голосування, тобто до 8 години вечора 30 жовтня.

Заяву виборця дільнична комісія реєструє в спеціальному журналі. На підставі одержаних заяв, після закінчення терміну їх подачі, комісія робить витяг зі списку виборців. При цьому в самому списку в графі «підпис виборця» робиться позначка – «голосує за місцем перебування».

Голосування поза межами спеціально обладнаного приміщення проводять не менше трьох членів комісії, що представляють різних кандидатів у президенти. Перед відправкою до виборців їм видають витяг зі списку виборців, бюлетені (рівно за кількістю заявників), опломбовану або опечатану пе-

реносну виборчу скриньку, в яку заздалегідь кладеться контрольний лист. У цьому листі вказують час виходу з дільниці, кількість одержаних бюлетенів, прізвища та ініціали членів комісії, які їх одержали. Контрольний лист підписується членами комісії, спостерігачами, довіреними особами кандидатів або навіть самими кандидатами в президенти. Їхні підписи скріплюються печаткою комісії. Відстежувати законність голосування вдома або в лікарняних палатах мають право офіційні спостерігачі.

Прибувши до заявника, один із членів виборчому на підставі документа, що засвідчує особу, видає виборцю бюлетень. Потім вписує своє прізвище, ініціали і розписується у встановлених місцях на бюлетені і контрольному талоні. Виборець ставить підпис на контрольному талоні і у витягу зі списку виборців, заповненому бюлетенем. Щоб присутні не бачили, за кого голосує виборець, він може попросити їх вийти з кімнати або вийти сам. Потім у присутності члена комісії бюлетень відправляється до скриньки.

Голосування поза межами спеціально обладнаних приміщень закінчується о 7-ій годині вечора. Після повернення на дільницю член комісії, що видав виборцю

бюлетень, у списку виборців робить позначку – «голосував за місцем перебування».

«Чи можуть заяву для голосування вдома написати (або набрати на комп'ютері) замість мене інші люди? А я тільки розпишуся».

Однозначної відповіді Закон «Про вибори Президента України» не дає. Проте в ньому і не наголошується, що заявник обов'язково має написати і доставити заяву у виборчому особисто. Виходячи з логіки Закону і природи самої процедури голосування поза межами спеціально обладнаного приміщення, можливе й одне, й інше. Тобто, і написання заяви не власноруч (окрім особистого підпису виборця), і подача її до комісії через іншу особу.

«Я часто і довго перебуваю в лікарні. На дніях я знаю маю розпочати трижневий курс лікування в стаціонарі. Що треба зробити, щоб проголосувати там?»

На спеціальних виборчих дільницях, організованих у лікувальних закладах, список виборців складається не пізніше, ніж за 10 днів до дня виборів. Виборці, які мають вийти з лікарні до дня голосування, до списку не включаються.

перечать законодавству. Однак, якщо ви впізнаєте в них співробітників вашого жеку, представників місцевої влади (тобто – «службових осіб»), то їхнє розпитування можна трактувати вже як порушення таємниці голосування. Тим самим вони порушують ст. 159 Кримінального Кодексу України, за що передбачено покарання у вигляді великого штрафу чи навіть позбавлення волі.

Хай там що, відзначає експерт, важливо запам'ятати: у вас є повне право не відповідати на питання нав'язливих візитерів.

До речі, якщо з такими ж питаннями до вас приходили у вересні, на етапі підготовки списку виборців, і ви сказали, що не плануєте голосувати за названого кандидата, то не виключено, що вас в списку не виявиться взагалі або ваші дані будуть спотворені. Такі візитери могли бути пов'язані з людьми, відповідальними за складання списків. А для них та «їхнього» кандидата – ви просто «зайва ланка». Звідси висновок номер два: перевірте на своїй дільниці правильність списку виборців.

Єгор МИХАЙЛОВ

У вас випитують, за кого збираєтеся голосувати? Не хочете – можете не відповідати

Представники громадської організації «Комітет виборців України» (КВУ) в різних регіонах країни відзначили ще одне явище нинішньої передвиборчої кампанії. За їхніми словами, воно претендує на визначення «масове».

Останнім часом почастишали випадки, коли в квартири виборців приходять якісь люди і запитують: мовляв, ви такий-то? Називають ваше ім'я, прізвище, адресу. Ви будете голосувати за чи проти такого-то кандидата? При цьому звучить ім'я одного з лідерів президентських перегонів. Виборці дивуються: хто ці люди, для чого ходять по квартирах, і як на них реагувати?

Заступник голови правління КВУ Євген ПОБЕРЕЖНИЙ каже, що його колегам допоки не вдалося з'ясувати, хто і навіщо в такий спосіб турбує ви-

борців. Дії непроханих «гостей» – не передвиборча агітація, оскільки вони не закликають голосувати за названого ними кандидата. І не соціопитування, тому що справжні опиту-

вання анонімні, ніхто не повинен випитувати ваше ім'я і місце проживання. До того ж, соціопитування не передбачають обходу квартир. Якщо люди, які з'явилися до вас – приватні особи, то їхні дії не су-

це важливо

Перевірте, а раптом ви «випали» з меж вашої ділянки.

Якщо «випали» – знайдіть нову і перевірте список виборців

На початку вересня деякі експерти прогнозували, що на цих виборах замість колишніх 33 тисяч виборчих дільниць в Україні відкриють близько 40 тисяч. Це пов'язували з тим, що нова редакція Закону «Про вибори Президента України» рекомендує відкриття виборчих дільниць в усіх населених пунктах (навіть найменших, з кількістю мешканців виборчого віку від 20 осіб). І щоб кількість виборців, які проживають у межах однієї дільниці, не перевищувала трьох тисяч осіб (для уникнення штовханини в день голосування).

Проте, як повідомила керівник прес-служби Центровиборчому України Зоя Казанжи, в порівнянні з парламентськими виборами 2002 року виборчих дільниць побільшало всього на 58. Тепер їх є 33005. Однак межі багатьох дільниць, дійсно, змінилися. «Густонаселених» дільниць

ніж за три дні до виборів, може звернутися до комісії своєї дільниці за відкріпним посвідченням. Воно дасть йому право проголосувати в лікарні. У заяві потрібно вказати особу, якій довіряється отримати відкріпне посвідчення. Підпис виборця засвідчує головліка лікувальної установи.

Єгор МИХАЙЛОВ

поменшало, а ті, в яких проживає небагато людей – розширилися. У зв'язку з цим у Центровиборчому радять заздалегідь, до дня виборів, перевірити, чи є ви в списку виборців на своїй дільниці. Якщо ваш будинок чи вулиця виявилася за межами звичної для вас дільниці, точну адресу нової дільничної комісії вам підкажуть у територіальній виборчій комісії. Її координати можна одержати в місцевих органах влади чи штабах кандидатів у президенти.

Нагадаємо, що в день голосування шукати нову дільницю і домагатися внесення ваших даних у список виборців буде набагато складніше. Це може закінчитися навіть тим, що ви через додаткові труднощі (нестача часу, черги в тервиборчому чи суді тощо) не зможете чи просто не захочете проголосувати на новому місці.

Євген РИБКА

Скаргу писати не пробували? Інколи допомагає

Якщо ваші права порушено, як правильно звернутися з проханням чи вимогою до виборчої комісії або до суду, щоб ваші слова не залишилися порожнім звуком? Наприклад, оскаржити помилку, допущену в списку виборців.

Якщо громадянин помітив допущені при складанні списку неправильності (в тому числі невключення, неправильне включення або виключення зі списку виборців його або інших осіб), він має право їх оскаржити.

Скарга подається особисто виборцем: до дільничної чи територіальної виборчої комісії або безпосередньо до місцевого суду за місцезнаходженням виборчої дільниці. Скарга, подана до виборчої комісії, розглядається на засіданні комісії, як правило, у присутності заявника.

Слід пам'ятати, що:

✓ скарга, подана не пізніше, як за день до дня виборів до виборчої

комісії, розглядається у 3-денний строк на найближчому засіданні комісії, але не пізніше дня, що передує дню виборів;

✓ скарга, подана до дільничної виборчої комісії **напередодні дня виборів** (скарга щодо списку виборців у день виборів дільничною виборчою комісією не приймається і не розглядається) або до територіальної виборчої комісії **в день виборів** – невідкладно;

✓ скарга, подана до суду до дня виборів, розглядається у 3-денний строк, але не пізніше дня, що передує дню виборів, а подана **в день виборів** – невідкладно, але не пізніше часу закінчення голосування.

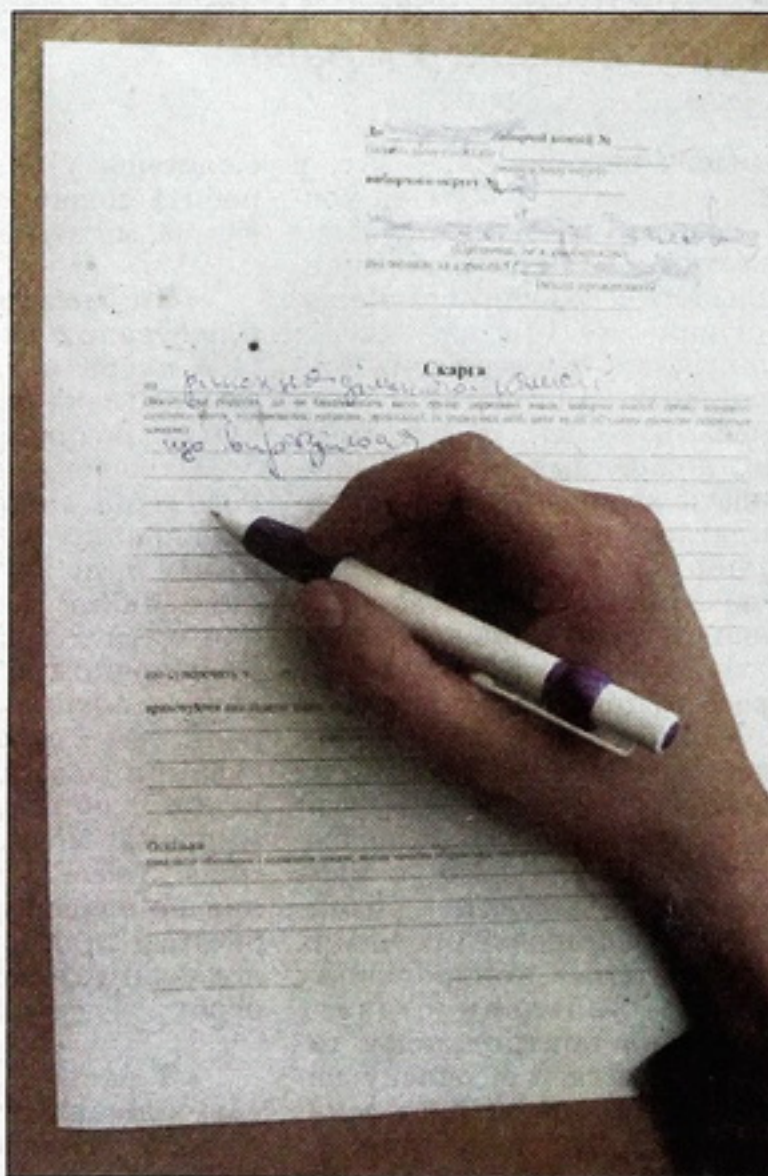
ДОВІДКА

Скарга повинна містити:

- назву виборчої комісії або суду, до якої (якого) вона подається;
- прізвище, ім'я, по-батькові, місце проживання громадянина України або точну назву та місцезнаходження (офіційну поштову адресу) виборчої комісії чи партії (блоку) – заявника скарги;
- назву суб'єкта оскарження та його поштову адресу;
- суть порушеного питання;
- виклад обставин і зазначення доказів, якими заявник скарги обґрунтовує свої вимоги;

- чітко сформульовані вимоги;
- перелік документів і матеріалів, що додаються;
- зазначення зацікавлених осіб, яких суб'єкт подання скарги вважає за потрібне залучити до розгляду скарги;
- підпис заявника скарги (представника юридичної особи – заявника) із зазначенням дати підписання.

До скарги додаються її копії у кількості, яка дорівнює кількості суб'єктів оскарження та зацікавлених осіб, зазначених у скарзі.

На махінаціях можна погоріти. Причому, крупно

Зараз точиться багато розмов про те, що цим виборам загрожує фальсифікація результатів, що нібито масштаби фальсифікації можуть виявитися просто жахливими. Невже за порушення законодавства про вибори не передбачається бодай якогось серйозного покарання, і порушникам нічого боятися?!

Насправді, каже експерт з правових питань «Комітету виборців України» Андрій ДУДА, існує чимало порушень виборчого законодавства, за які передбачена не лише адміністративна, а й кримінальна відповідальність.

Наприклад, ст. 157 Кримінального Кодексу передбачає відповідальність за перешкоджання реалізації виборчого права. Серед таких дій – невключення громадянина до списку виборців попри те, що

на внесення є підстави; чи, навпаки, необґрунтоване виключення зі списку. Також, неправомірна відмова виборцю в прийнятті та розгляді його заяви про включення до списку; включення до списку сторонніх осіб; підкуп виборця або тиск на нього в будь-якій формі. Покарання – від трьох до п'яти років обмеження волі або від двох до чотирьох – позбавлення. А якщо злочин скоєно за попередньою змовою групою осіб чи членом виборчої

комісії, чи іншою службовою особою з використанням влади або службового становища, можна позбутися волі на 3-5 років. Ну, а якщо протизаконні діяння ще й вплинули на результати виборів, за гратами можна провести від 7 до 12 років.

Інша стаття Кримінального Кодексу – 158 – передбачає покарання за неправомірне використання виборчих бюлетенів, фальсифікацію виборчих документів, неправильний підрахунок голосів чи неправильне оголошення результатів виборів. І за ці діяння міра відповідальності – позбавлення волі (на 5-8 років). А за статтю 159 можуть покарати за порушення таємниці голосування. Наприклад, за примушення виборця повідо-

мити, за кого саме він проголошував.

Щоправда, випадків засудження за порушення законодавства про вибори небагато. Але все ж таки трапляються. Мабуть, найвідоміший приклад пов'язаний з виборами до парламенту Автономної Республіки Крим у 2002 році. За незаконне розкриття мішків з бюлетенями, підроблення протоколу комісії про результати підрахунку голосів тощо опинилася під слідством, а потім і на лаві підсудних голова однієї з виборчих дільниць Євпаторії. Справа завершилася не на її користь. Вирок підсудний – п'ять років позбавлення волі «умовно» (з випробувальним терміном на три роки).

Євген РИБКА

І знову наші голоси намагаються купити

З проблемою підкупу виборців асоціюються мало не всі вибори періоду незалежності України. Чого тільки не вигадували кандидати на різноманітні посади, щоб отримати якомога більше голосів! Роздавали людям крупні і тушонку, платили готівкою, розгортали поблизу виборчих дільниць буфети, де пригощали виборців безплатними бутербродами та напоями. Як зазначають експерти, для цьогорічної виборчої кампанії, на відміну від попередніх, прямий підкуп виборців не настільки характерний, як раніше.

Однак стверджувати, що проблема «зійшла нанівець», на жаль, не можна.

Як каже Ольга МАШТАЛЕР, менеджер проекту «Громадський моніторинг фінансування виборів Президента України 2004 року», більшість серйозно перешкодою для підкупу виборців стала нова редакція Закону «Про вибори Президента України», в якій сформульоване визначення цього явища. Тепер передбачено кримінальну відповідальність за пере-

шкодження реалізації виборчого права підкупом (ст. 157 Кримінального Кодексу України).

Тим не менше, за словами О. Машталер, спостерігаючи за перебігом цієї передвиборчої кампанії, вдалося зафіксувати деякі факти прямого підкупу. Переважно це були факти матеріального заохочення участі громадян в акціях підтримки того чи іншого кандидата. Тобто, щоб люди прийшли на мітинг і «продемонстрували любов до кандидата», їм за це платили.

Натомість експерт стверджує, що набагато дієвіше застосовується інший метод – «соціальний підкуп». Це стосується масштабного збільшення перед виборами бюджетних витрат у соціальній сфері (підвищення розміру пенсій, стипендій, зарплат працівникам бюджетної сфери тощо). За підрахунками, вартість цих витрат становить близько 9,8 млрд гривень.

– Мета «соціального підкупу», – каже О. Машталер, – як зрештою, будь-якого підкупу в рамках виборчої кампанії, полягає в тому, щоб забезпечити пе-

ремогу потрібного кандидата. Не є винятком і ці бюджетні видатки. Експертний аналіз дозволяє стверджувати, що українська економіка насправді не готова до урядових дій і тих наслідків, які потягнуть за собою ці дії. Можна зробити невтішний прогноз про існування досить високої ймовірності того, що після президентських виборів, коли ціни перестануть штучно стримуватися адміністративними методами, на українську економіку чекає стрибок інфляції.

Єгор МИХАЙЛОВ

Чому ми підемо на вибори: відповіді «зірок» та їхніх менш відомих співгромадян

Процедура голосування «від і до»

Які махінації можливі в день виборів

поправка

В газеті «Твій вибір» № 3 за 27 вересня – 3 жовтня була допущена технічна помилка. На стор. 6 в інформаційно-графічному матеріалі «Кандидати на пост Президента: оцінки в новинах» фотографія П. Симоненка повинна стояти на місці фото О. Смеляченка і навпаки. Принесімо свої вибачення.

ТВІЙ вибір

Керівник проекту:
Олег Хоменок

Редактор:
Євген Рибка

Відповідальний секретар:
Людмила Гуменюк

Засновник:
Громадська організація «Телекритика»
Видавець:
Академія української преси
Свідоцтво про реєстрацію: КВ № 8757

Газета виходить українською та російською мовами двічі на місяць.
Адреса: 01133, Київ, бульвар Лесі Українки, буд. 26, офіс 705/706, газета «Твій вибір»
Тел./факс: (044) 463-58-63
Електронна пошта: gazeta@mediareform.com.ua

Кольороподіл, фотонабір та друк виконані:
ТзОВ «Редакція газети «Молодий буковинець»
м. Чернівці, вул. Головна, 41.

Замовлення № 96 2.
Наклад: 415 120.
Загальний наклад українською та російською мовами 976 020

Проект видання здійснено за підтримки Міжнародного Фонду «Відродження» (МФВ) та Посольства США в Україні.

Наглядова рада:
Сергій Гузь, Віталій Замніус, Валерій Іванов, Влад Касків, Сергій Квіт, Ігор Когут, Тарас Кузьмов, Наталя Лігачова, Олег Хоменок, Олександр Чекмишев, Олександр Човган.

Погляди авторів не є офіційною позицією Уряду США та МФВ.

При використанні наших публікацій посилення на «Твій вибір» обов'язкове.